

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Haandbog i Verdens-Historien. Første Deel

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Haandbog i Verdens-Historien. Første Deel", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 316. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1833_518A_1-txt-shoot-idm16763.pdf (tilgået 02. maj 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Grækerne.

Bjerg-Kiæden *Balkan* (de Gamles *Hæmos*), som mod Vesten knytter sig til *Alperne*, og mod Østen støder til det *Sorte Hav*, aflukker en stor Halv-Øe, der tilligemed den *Apenninske* og *Pyrenæiske*, er Alt hvad der af *Europa* indtræder i Old-Tidens Historie, og denne *Olympiske* Halv-Øe, som Man vel maa kalde den, var hverken, som den *Pyrenæiske*, et Phønisk Bjerg-Værk, eller, som den *Apenninske*, et Kyklopisk Værk-Sted for den Romerske Mars, men en Bue-Gang for Menneske-Aanden, til Ærens Tempel, med Skiønhedens Alter og med alle Musers Vugge mellem Friheds-Støtter!

Denne Halv-Øe (mellem 35 og 45 Gr. N. B.) begynder med *Romanien*, hvor *Konstantinopel* ikke blot, som Staden paa Bjerget, aabner en deilig Udsigt over Asiens og Europas Kyster, men minder eftertrykkelig om *Thrakien*, som det saae ud i Perser-Tiden, da det skønne Land, ligesom nu, var en Tumble-Plads for raee Barbarer, undtagen i *Byzants*, og hvor Grækerne ellers havde gjort Land-Gang og vel indhegnet en Plante-Stad paa Kysten. Dog, ligesaa lidt som *Konstantinopel* altid har været Tyrke-Leiren *Istambul*, ligesaa lidt havde *Thrakien* altid været Barbarernes, tidlig havde Phønicerne fra *Thaso* og *Samandrachi* aabnet dets Guld-Gruber, og her havde, efter Sagnet, *Linos*, *Orpheus* og *Thamyris* sjunget omkap med Muser og 317bevæget Stene, saa den mest poetiske Stamme af Grækenlands Indbyggere maa engang i det Mindste have laant Herberge i disse Lande-Mærker paa sin Vandring fra Asien til *Helikon*.

Herpaa følger *Makedonien*, med *Pindos* mod Vesten og *Olymp* mod Syden, hvor Grækerne i Oldtiden søgde deres Guder og fandt, under Philip og Alexander, deres Herrer; men hvor dog i Perser-Tiden, ligesom nu, kun fandtes et Stænk Græker i en Hob af Barbarer, og her minder *Athos-Bjerget*, nu kaldt det hellige, med sine Græske Munke-Byer, sine gamle Bog-Hylder, og de eneste Klokke-Taarne i det Europæiske Tyrki, os underlig paa eengang om Oldtid og Middel-Alder.

Vestenfor, ud til det *Adriatiske* Hav, ligger *Albanien* eller *Arnaut* (fordum *Epiros*), hvor det ældste *Græske Orakel* fandtes, i *Dodone* (ved *Gradiki* ei langt fra *Janina*), men var alt i Perser-Tiden forældet og omleiredes, da som nu, af stridbare, forvovne Kroppe, hvis sparsomme Blanding med Græker endnu speiler sig i de brave *Sulioter*.

Janiah, de Gamles *Thessalien*, indsluttet af Bugten ved *Salonik* (den *Thermæiske*), *Olymp*, *Pindos* og *Øta*, kaldte *Hellenerne* deres Hjem-Stavn, og her havde Skue-Pladsen været, som for *Olympens* Guder, saa for de balstyrige *Jetter* ved *Pelion* (*Zagora*) og *Ossa* (*Kissovo*), med den store Val-Plads for *Kentaurer* og *Lapither*. Fra *Iolkos* (ved *Volo*) stak *Argo* i Søen med *Jason* og *Orpheus* for at hente Gylden-Skindet ved det Sorte Hav, og lidt sydligere (ved *Zeitun*) herskede *Achil* i Phiothis over sine Myrmidoner, før han uddrog til Seier og Fald ved *Ilion*. Men ligesom nu det liflige *Tempe* ved *Peneus* (*Ababa*) fortrampes af Tyrkiske *Kentaurer*, saaledes var det ogsaa under Perserne kun i de store Old-318Sagn den Græske Aand svævede over de fede Græs-Gange og de takkede Bjerge, thi de *Thessaliske Ryttere* satte en Ære i at være Perser-Kongens Ride-Knegte.

Da, som nu, var det altsaa først gennem *Thermopylæ* Man kom i den fri Luft, hvor Landet under Tyrkerne hed *Livadien*, men i gamle Dage *Lokris*, *Phokis* og *Ætolien* mod Norden, *Bæotien* i Midten og *Attika* længst i Syd-Ost. I det østlige *Lokris*, hvortil ogsaa *Thermopylæ* blev regnet, var *Aulis-Havnen*, hvorfra Grækerne styrede til Troja, og i *Phokis* hævdede sig forud med *Parnas* (ved *Kastri* og *Salona*) det berømte *Delphi* med *Oraklet*, hvoraf dog ei er mindste Spor tilbage. *Theben* (*Thiva*) og *Athenen* (*Athina*) har derimod ei blot beholdt deres Navne, men ogsaa Vidnesbyrd om deres forsvundne Herlighed, skiøndt de stolte Levninger af *Parthenon* paa Slots-Bjerget (*Akropolis*) deels er skudt sammen i de sidste Krige, og deels bortførte af konstkiære Fribyttere, saa nu er der vel flere af Athene-Templets Prydelser samlede i *London* mellem de saakaldte *Elginske* Marmore end paa Stedet selv.

Endelig komme vi til *Peloponnes* (*Morea*), som kun ved den smalle Korinthiske Tange hænger sammen med *Livadien*, og her laae det rige *Korinth*, med Havne til begge Sider (østlig *Kenchræ* og vestlig *Lechæ*), som nu kun har Navnet og en fortryllende Udsigt tilbage. Nordvestlig derfra op til *Patras* strakde sig *Achaia*, og sydenfor ligger endnu det ældgamle *Argos*, hvor Bugten bærer Navn af dens Lade-Plads *Nauplia* (*Napoli di Romania*). Længere mod Sydvest, hvor *Tripoliza* ragede frem paa Flakke-Bjerget, til *Ibrahim* gjæstede den med sine *Ægypter*, kaldte Man forud Landet det lykkelige *Arkadien*, et Navn saa udødeligt som Poesien, og paa Vest-Kysten omkring *Gastuni* laae det lille *Elis*, hvis Navnkundighed blev stor ved de *Olympiske Lege*, og ved den Olympiske *Zeus* af Steen, tredive 319Alen høi i Sædet, har Man sagt, og Mester-Stykket af *Phidias*, Billed-Huggernes Konge.

Sydlig ender det store Platan-Blad, som de Gamle lignede *Morea* ved, med tre mærkværdige Tunger, hvoraf de To hørde til det klippefulde Sparta eller Lakedæmon, hvis berømte Hoved-Stad ved Eurotas er saa aldeles forsvundet, at Somme søge dens Gruus vestenfor *Helos-Floden*, ved *Misitra*, Andre østenfor ved *Mogula*, men at den Spartanske Kæmpe-Kraft og Ubøielighed dog ingenlunde er uddød, det har *Mainotterne* i vore Dage gyldig beviist. Den tredie Tunge, vestenfor den vilde Bjerg-Kjæde *Pentedaktylon* (*Taygeton*) tilhørde engang *Messenierne*, og der laae *Pylos*, berømt af *Nestors* Veltalenhed, tæt ved *Navarin*, i hvis Havn

Barbarernes Flaade nys som et Brænd-Offer for Grækernes Frihed gik op i Røg.

Trindtomkring ligge Øerne, mangfoldige i Tal, og blandt de nu saakaldte *Ioniske* mod Vesten havde *Ithaka* (Thiaki) med *Odysseus* et stort Navn i de Græske Oldsagn, og *Korkyra* (Korfu), befolket fra Korinth, et ikke Lidet i Historien, men *Korkyra*, som under Perser-Krigen var den næststørste Sømagt i Grækenland, udelukkede sig selv af det skønne Samfund, ved at lægge sine *tresindstyve* Snekker paa Lur ved *Tænaron* (Matapan) istedenfor i Linie ved Salamis ^{*}Herod. VII. 168..

Sydost for Morea ligger *Kreta* eller *Kandia*, hvis gamle Indbyggere, just ei berømte for Sanddruhed, paastod at hos dem var *Kronos* blevet Gude-Fader til *Zeus*, *Poseidon* og *Pluto*. Saameget er imidlertid vist, at *Kreta* var den ældste "Dronning paa Havet" Grækerne vidste at nævne, som, efter *Iliaden*, fra sine hundrede Byer sendte 80 Skibe til Troja, og at den *Kretensiske Minos*, siden Over-Dommer i Hades, berømtes som Mønstret for Græske Lov-Givere. Desuagtet vægrede *Kretenserne* sig ved at staae 320Last og Brast med Sparta og Athenen i Perser-Tiden og skiød Skylden paa Oraklet i Delphi, altsaa paa den *Græske Aand* ^{*}Herod. VII. 169., saa det var intet Under at Denne ei ret vedkiendte sig deres Børn, som nys blandede sig i Frihedskampen, men overlod dem til *Ægypterne*, de nu maae trælle for.

I Bugten mellem Morea og hvad Man nu kalder *Øst-Hellas* var, foruden Salamis (Koluri), stolt af *Ajax* Telamons og af *Themistokles* Neokles Søn, det berømte *Ægina* (*Ængia*), som vel kun lidet forstærkede *Diomedes* Flaade paa det Trojanske Tog, men bar ved Salamis Prisen for alle de Græske Sø-Magter, saa Bugten, før den Saroniske, bærer nu med Rette *Ængias* Navn. Tidligere end Athenen, alt i det sjette Aarhundrede f. Ch., havde *Ægina* ogsaa berømte Kunstnere, hvis Roes vel var længe begravet, men opstod igjen med de opgravede Levninger af deres Værk, som glimre nu i *München* under Navn af de *Æginetiske* Konst-Stykker.

Østenfor, fra Thermopylæ til Athenen, strækker sig *Egripo* eller *Negropont*, fordum *Eubæa*, berømt fra *Iliaden* af sine tapre Abanter, ved Marathon af sine *Eretrier*, og i den sidste Kamp af mere Mod end Lykke, men dog omsider føiet til det ny Grækenland, deelagtig i dets Haab som i dets Minder.

Chios (Skiø) og *Samos* ligge langt af Leed, ovre under Asien, er nævnte der, og forstærkede ved Salamis kun den Persiske Flaade, men var derefter ei sene til at falde fra, og er i den sidste Frihedskamp blevet saare navnkundige, *Samos* ved sit tapre Forsvar under hele Krigen, og sin urimelige Udlevering til Tyrkerne ved Freden, og *Chios* ved sin grændseløse Ulykke, da Tyrkerne bogstavelig slagtede det Halve af den Græske Befolkning, over Hundredetusinde, og bortførte Resten som Slaver.

321Dette var da den gamle Skue-Plads for det Græske Folke-Liv, thi Stæderne saavel paa Lille-*Asiens* som paa *Siciliens* og *Italiens* Kyster bekiendte selv, at *Halv-Øen* var Moder-Landet, og skiøndt baade *Iliaden* og *Odysseen* fremsprang derudenfor, udlede de dog med *Jason* og *Agamemnon* Alt derfra, og endelig har den seneste Kamp med Barbarerne, lang og blodig, beviist, at det kun er her, Man endnu har meer end *Moders-Maal*, har *Helte-Aand* tilfælles med de Gamle. Begge Dele troede selv de bedst Oplyste i Europa giennem flere Aarhundreder, var for længe siden uddøde, og Mange tør endnu ikke troe deres egne Øine, som vise det Modsatte, men derfor er det dog lige vist og vil snart, vi haabe, til Menneske-Slægtsens uberegnelige Gavn, almindelig erkiendes, at Grækerne er en glædelig Undtagelse blandt Old-Tidens berømte Folk, saa hos deres Børn uddøde ikke Moders-Maalet men bisattes kun, daanet med dem, i Barbariet, og vil nu sikkert opstaae med dem igjen, da baade deres Sang og Daad beviser, at Aanden var ogsaa kun indslumret, ei hensovet. Kun vil det naturligtvis hverken være af de *Classiske* Steders *Gruus* den *Ny-Græske* Aand opstaaer, eller paa deres *Gruus* den opslaaer sit Paulun, thi det er kun Gienganger-Færd, men Navne som *Hydra* og *Spezza* vil blive *Koluris* og *Ængias* Medbeilerinder, og christelig oplyst vil Aanden fortsætte sin herlige ved Afguderiet fordreiede og afbrudte Bane.

Hvad der nu *aandelig* udmærkede Grækerne i Old-Tiden, og hvad de derfor umuelig kan have laant enten af *Ægypter* eller *Phønicer*, som manglede det, var især den levende Følelse af, at *Mennesket* er "i *Slægt* med *Guddommen*." Dette er nemlig noget ganske Andet end at enkelte Mennesker ansaaes for Gude-Sønner eller Gudernes Fortroelige, hvad der var Tilfældet hos mange andre Hednins²²ger, saavelsom hos Grækerne, thi denne Tro paa et *Natur-Slægtskab* mellem *Gud* og *Menneske* gav hele den *Græske Livs-Anskuelse* et eiendommeligt Præg og en mageløs Glands. Ligesom Man nemlig saae en skjult Guddom i Mennesket, saaledes saae Man igjen en skjult Menneskelighed i hele den skønne Natur, og, uagtet alt det Skiæve og Fantastiske, der deels bestandig klæbede ved denne Livs-Anskuelse, deels efterhaanden forvirrede den, var den dog Kilden saavel til Ideen om et *Borgerligt Selskab* i sin Glands og en Skole for Livet i sin Flor, som ogsaa til de store Værker med Pen og Hugge-Jern, vi beundre, og til det store Haab om voxende Forklaring, der ei udartede til en barnagtig Leg med Skin og Bobler, før det havde gjort Grækenland uddødelig *Ære* og Menneske-Slægten uberegneligt Gavn! Vel boede nemlig Grækernes Guder paa Jorden, og havde "*Olympen*" endog været fulde 7000 Fod over Havet, vilde det dog vist nok været meget for lavt til en rigtig *Zeus*, ja, Grækernes Guder var Mennesker lige "ei uden Synd" hvad aabenbar nedsætter dem endnu dybere, men de var dog med alt det langt høiere Væsner end baade *Ægypters* og *Phønicers*, og fordi de havde deres rette Hjem i Folkets Barm og ei blot i Digternes Hjerne, saa stræbde Grækerne virkelig at ligne dem, som deres egne høieste Forestillinger om Livet, hvad aldrig med deres herlige Anlæg, kunde saa

ganske mislykkes, at de jo gjorde nogle Kæmpe-Skridt fra *Tempe* op ad Gude-Bjerget. Det er med andre, mere giængse Ord, at Grækerne der, som Man siger, idealiserede (forskiønnede) alt, de forskiønnede og saa dem selv til Guder, men ikke som Noget, de indbildte sig at være, kun som hvad de haabede for Slægtskabs Skyld at kunne *forædles* til, og mens dette Haab var levende hos dem, udviklede der sig øiensynlig i det Mindste saadanne *Halv-Guder* (Heroer), som *Homer* og *Hesiod*, 323*Leonidas* og *Herodot*, *Aristid* og *Kimon*, *Sokrates* og *Plato*, *Demosthenes* og *Alexander*!

Kun fra dette Stade kan vi forstaae Græker-Livet, som et stort *Vædde-Løb* om *Livets Krone*, hvori det faldne Menneske vel ligesaa lidt kunde naae Maalet, som fatte det ret i Sigte, men satte dog alle sine høiere Kræfter i en levende og fri Bevægelse, som det for os kan være baade lysteligt og lærerigt at betragte, da den baade maa indskyde os en dyb Beundring af det guddommelige Konst-Værk, Skaberen i Mennesket har frembragt, og peger næsten ved hvert Skridt paa Noget, vi ere kaldte til ei at eftergiøre men at overgaae.

See vi saaledes paa den Græske Stats-Forfatning, da er den vist nok alt i Perser-Tiden et Vir-Var, kun, som det synes, skikket til at frembringe en idelig Afvexling af Tøileløshed og Tyranni; men stirre vi paa Dagene ved Marathon, Thermopylæ og Salamis og paa de store Mindes-Mærker om sin Løbe-Bane, Græker-Aanden reiste, baade før og siden; da maae vi dog nødvendig foretrække dette Vilde-Rede baade for den snorrete Stivhed i Ægypten og den udregnede Travlhed i Phønicien. Baade see vi nemlig midt i dette Vilde-Rede saa kiendelige Spor af en høiere Orden, at vi ei kan tvivle om, den jo engang fandt Sted i disse Lande-Mærker, og deels bærer, selv under Forstyrrelsen af den Græske Stats-Bygning, Aands-Kræfternes ædle Kappe-Lyst og fri Virksomhed saa herlige, mageløse Frugter, at vi ei kan finde dem for dyrekiøbte.

Vil vi nu kiende Ideen til Grækernes Stats-Forfatning, da gjør vi bedst i at betragte de Optrin af Gudernes huuslige Liv, som de gamle Skjalde har skildret, thi de var aabenbar det store Forbillede, der svæ vede for Grækerne og som de kun fuskede paa i deres Stater at udtrykke, saa, medens alle forstyrrende Kræfter laae med *Titanerne* fængslede i Afgrunden, skulde alle de ædle, skønne og velgiørende Kræfter virke 324frit, som hinandens guddommelige Medbeilere, kun løselig forbundne og læmpelig styrede af *Aanden*, der, som en fælles *Gude-Fader* svævede over dem med Kronidens Lynilds-Blik og Torden-Kile, men ogsaa med *Athenes* kloge Fugl og *Hebes* Nektar-Bæger. Et saadant frit og virksomt men dog i Grunden fredeligt, for Alle gavnligt og behageligt, Medbeiler-Forhold var det aabenbar, Grækerne prøvede paa at indføre i deres Stæder, og mellem alle Stæder og Stammer indbyrdes; thi de deelde sig ingenlunde i de mangfoldige smaa borgerlige Selskaber for at udstykke Grækenland eller for at blive hinanden fremmede, men for at hver Slægt kunde, saa at sige, i sit eget Huus og sin Families Skiød friest og behageligst udvikle sine Kræfter og uddanne sine Anlæg, til at glimre og seire i det store *Vædde-Løb*, der skulde være det Samme for Stammerne, som de *Olympiske*, *Pythiske* og *Isthmiske* Lege var for Enkelt-Manden. Derfor havde Man fra Arilds-Tid et saakaldt *Amphiktyonisk Raad*, sammensat af alle Stammers Fuldmægtiger, som tillige var Forstandere for *National-Helligdommen i Delphi*, og skulde forhindre Kappe-Lysten fra at udarte til fordærvelig Splid og holde Banen aaben for de Smaa som for de Store.

At nu et saadant Raad i mange Ledd baade skulde selv være besjælet af *Folke-Aanden* og finde Lydighed hos de Stærkeste mod Loven i dens Navn, var vist nok, i vor syndige Verden, ligesaa lidt at vente, som at samme Aand skulde være over alle Stædernes Øvrigheder og finde lydige Undersaatter nok til at beholde Magten; thi begge Dele hænge paa det Nøieste sammen, saa det er intet Under, at i *Perser-Tiden*, da Tyranni og Tøileløshed stred om Prisen allevegne, at da *Amphiktyonerne* kun nævnes i Forbigaaende: ved Mindes-Mærkerne om den *sidste* Folke-Daad og Prisen paa den Grækers Hoved, der forraadte sit Fædreneland. 325Men aldrig var dog den Folke-Daad i Perser-Krigen blevet øvet, og aldrig var det blevet agtet for Lands-Forræderi af en *Thessalier* at vise Barbarerne Vei ind til sine gamle Uvenner i *Phokis* og deres peloponnesiske Hjelpe-Tropper, dersom det *Græske Forbund* ei før havde været anderledes i Kraft, og aldrig vilde *Amphiktyonerne* blevet navnkundige i Grækenland, dersom Steen-Støtterne ved Thermopylæ havde været deres første berømmelige Værk, som det blev deres Sidste. Hvor tidlig dette Græske Stats-Raad er stiftet, lader sig vel ikke afgjøre, men tænkes maa det vist foran de første Folke-Bedrifter (Argonauter-Toget og Trojaner-Krigen), og dermed stemmer Sagnet overeens, der nævner Deukalions Søn, *Amphiktyon*, og Argiveren *Akrisios*, Morfader til *Perseus*, som dets Ophavs-Mænd*Strabo IX. 420. Pausanias X. 8.. At det hverken nævnes i *Iliaden* eller *Odyseen*, gjør intet til Sagen, da hvad der til Hverdags-Brug er i Alles Munde sædvanlig allermindst nævnes ved høitidelige Leiligheder, og da Raadet ikke er os vigtigt for Navnets, men for Sagens Skyld, skal vi heller lægge Mærke til, at *Krigs-Raadet* i Leiren for Troja er selv det klareste Beviis paa, hvordan Grækerne ved deres Stats-Begivenheder immer tog Guderne til Mønster; thi *Agamemnon* Folke-Drot er aabenbar en *Zeus* efter Tidernes Leilighed, *Thetis-Sønnen Achil* er en ubændig *Poseidon*, *Athenes* Yndling *Odyseus* forestiller hende, og *Nestor* med de honningsøde Læber skal erstatte *Hebe* med Nektar-Bægeret, medens Udfaldet: Hellenernes Seier, dyrekiøbt med Achils Undergang, lærer os, hvad de ventede af *Vædde-Kampen* mellem deres voxende Kløgt og den ubøielige Skæbne.

De *Amphiktyoniske* Raads-Herrer var, som sagt, ogsaa Tempel-Forstandere i *Delphi*, og paa *Oraklet* der maae vi fæste vor hele Opmærksomhed; thi ligesom Grækerne 326sagde, at *Delphi* var Jordens Navle (Middel-Punkt), hvor Kronidens Ravne, der (ligesom Odins) fløi Verden rundt, mødtes*Strabo IX. 419-20., saaledes var det Delphiske Orakel aabenbar Middel-Punkten i Græker-Livet, ved hvis Forrykkelse det gik Opløsningen imøde. Naar Man derfor enten, med de uoplyste Theologer, paastaaer, at det i *Delphi*, som ved

alle Hedenske Orakler, *bestandig* gik til med Fandens Konster, eller Man, med de i deres egne Tanker Høitoplyste, giver den smukke Forklaring, at det Hele var et Giøgle-Spil af Luren-Dreiere, da skal Man vide, at Man derved sværter og fordømmer *den Aand*, der var over Grækenlands ædleste Helte, ypperste Digtere, Talere og Tænkere, thi at det *Delphiske Orakel*, til det blev aandløst, var i *Grækernes Aand*, derom tillader Historien os ikke at tvivle. Vil Man derfor ei selv faae Skam og dog stræbe at ramme det Rette, maa Man vel antage, at *Delphi* og Græker-Folket, ligesaavel som *Sokrates*, havde baade en god og en ond Genius (Dæmon), der droges om Herredømmet, til den Sorte omsider fik Overhaand, og at dette var i Perser-Tiden, lære vi af *Herodot.*

Medens nemlig endnu Pisistratiden *Hippias* havde Athenienserne under Svøben, fik Spartanerne, hvad de saa end spurgde om, immer til Slutning den Formaning af *Pythia* (Præstinden), at de skulde befrie Athenen, hvad de da omsider, for at føie Oraklet, ogsaa gjorde, skiøndt *Hippias* var deres Gjæste-Ven og de frie Atheniensere deres farligste Medbeilere; men siden ymtede Man om, og Athenienserne sagde det selv, at de rige *Alkmæonider*, som under Pisistrat og hans Sønner var landsforviste, og længdes efter Hjemmet, havde underkjøbt *Pythia* til at give det gode Raad**Herod. V. 62-63.*

Det Sidste kunde nu godt være Snak, thi det var aldeles i den Græske *Aand* at ønske Tyranner styrtede, hvem de 327saa end plagede, og da *Alkmæoniderne*, som stod for Opbyggelsen af det ny Apollo-Tempel i *Delphi*, havde været saa runde at bruge *Parisk* Marmor, hvor de kunde sluppet med *Porinsk*, lod det sig desuden godt høre, at *Apol* kunde finde, den ene Høflighed var den anden værd; men baade viser dog det slemme Rygte, at Man i Grækenland begyndte at troe, *Pythia* vidste dog imellem ret godt selv, hvad hun sagde, og formodentlig har *Amphiktyonerne*, som Tempel-Forstandere, da de tingede med *Alkmæoniderne* om Bygningen, indgaaet den hemmelige Betingelse: gennem Oraklet at virke hvad de kunde til Athenens Befrielse. Det kunde nemlig synes et uskyldigt og fromt Bedrageri, hvorved kun Tyrannen tabde, medens Templet vandt i Skiønhed, Grækenland i Frihed og de selv maaskee lidt i Velstand, og under saadant et smukt Skin pleier Skjelmen gjerne at indsnige sig i smukke Folks Selskab, saa noget Sligt er der sikkert gaet forud for den nederdrægtige Opførsel i *Delphi*, som fandt Sted *mellem* Slagene ved *Marathon* og *Thermopylæ*.

Kleomenes, den foromtalte Konge i Sparta, der altsaa ventelig kunde takke sin Daatter for, at han ikke selv lod sig bestikke af *Aristagoras*, bestak nu ved sit Redskab *Kobon* i *Delphi*, Præstinden *Perialla*, saa hun i Oraklets Navn, erklærede hans Medregent *Dimarit* for et uægte Barn, hvorved *Dimarit* mistede Thronen og blev saa kied af Grækenland, at han flygtede til Persien; men siden blev det opdaget, saa *Kobon* maatte redde sig med Flugten og *Perialla* blev afsat**Herod. VI. 66.*

Man indseer let, at om end *Amphiktyonerne* havde ladt *Perialla* levende brænde og sat en Priis paa *Kobons* Hoved, der var blevet vundet, vilde det endda varet længe, før Oraklet kunde faae Opreisning paa sin Ære, som Det aabenbar forbrød ved et Falskneri, der satte hver Mands Ære og 328Velfærd, alle Staters Rolighed og hele Grækenlands Frihed rædsomt paa Spil; men da Alt løb saa læmpeligt af for de Ryggesløse, var Oraklets Indflydelse paa Stats-Anliggender uigjenkaldelig forloret.

Hermed træder da Oraklet ud af Stats-Historien, og naar det var traadt ind deri, veed Man naturligviis ligesaalidt med Bestemthed, som hvad Aar *Amphiktyonerne* blev Kirke-Værger; men dog taler *Achil* i *Iliaden* om de *Pythiske* Tempel-Skatte, som allerede dengang meget betydelige, og i *Odyseeen* synger Skjalden *Demodok* om *Orakel-Svaret* fra *Delphi*, som forkyndte *Agamemnon Trojas Undergang***Iliaden IX. 404-7. Odyseeen VIII. 77-82.*, saa Grækerne ansaae aabenbar Oraklet for jævnaldrende med deres Folke-Liv. At for Resten det gamle Tempel i *Delphi* brændte af i *Kyri* Dage, hvorpaa *Alkmæoniderne* for 300 Talenter opførte det Ny, melder *Herodot*, men det er først af *Pausanias* vi høre, baade at Korintheren *Spinthar* var *Alkmæonidernes* Byg-Mester, at Templet selv i Old-Tiden ofte var blevet plyndret, og at førend de to Steen-Templer, havde Oraklet først været i en Løv-Sal af Laurbær-Træer fra *Tempe*, derpaa i en underlig Kube af *Bie-Vinger* og *Honning-Kager*, som *Apol* siden forærede Nordboerne (*Hyperboræerne*), og saa i en Kaabber-Hald, som Man veed ikke ret, om smeltede eller sank i Jorden**Herod. II. 180. Pausanias X. 6-7.*

Da lærde Folk i *Mark Aurels* Tid var ligesaa vel oplyste som i det *attende* Aarhundrede, saa anmærker naturligviis *Pausanias*, at Løv-Hytten og Kaabber-Hallen, det kan Man begribe, men *Bie-Kuben* maa man forkaste som en *Fabel*. Vi Lærlinger i boglig Konst fra det *nittende* Aarhundrede derimod, som har mærket at det er ligesaavel det Store som det Tomme, vi ikke kan begribe, vi finde alle de tre gamle Apollo-Templer *æventyrlige*, men derfor in329genlunde at kimse ad, og finde især det Mellemske "af *Bie-Vinger* og *Honning-Kager*" meget *smagfuldt*, som det i Grækenland var at vente, naar Konsten steeg; thi da bliver gjerne hos alle *Sang-Fugle*, under Kirke-Taget som i Lunden, Vingerne bitte smaa men Tonerne søde. Vi finde altsaa i de tre snurrige Templer en kort men sindrig mythisk Orakel-Historie, saa det lignede først en *Laurbær-Lund*, hvor Sangen med Fuglene kom af sig selv, saa en konstig Indretning, hvormed Man kom Naturen til Hjælp, saa Orakel-Svarene vandt i Skiønhed hvad de savnede i Dybde, og endelig en klingende Bjælde og en tonende Malm, som den Man banker paa, naar Bierne skal sværme, saa Orakel-Svarene var kun som Skraldet der morer gamle Kudske, blot for Erindringens Skyld.

Vi kunde nu gjerne forlade *Delphi*, uden at nævne "*Tre-Foden*", naar den ikke var blevet til et Ord-Sprog i

den lærde Verden, især til at betegne Kilden, hvoraf indbildske Recensenter beruses til deres Magt-Sprog; men for at den nu ikke skal hevne sig paa Haand-Bogen, maae vi dog vide, at det egenlig er en trebenet Taboret, *Strabo* sætter *Pythia* paa over en dyb Hule, hvis Dunster skal forestille *Aanden*, men begejstrer hende dog kun til nogle afbrudte Ord i Prosa, som en Rim-Smed, Man har i Bag-Haanden, maa pine sin Muse med at lodde sammen, saa der bliver Mening eller dog Klang deri**Strabo IX. 419.* At det nemlig hverken var saadant Stymper-Værk, de gamle Græker beundrede, eller saadan en Damp-Maskine, der, i Aandens Fraværelse, drev deres Sangere, det veed vi udenad, og hvor den konstige Begeistring begynder, der slipper desuden den Naturlige, som dog er den Eneste, det lønner Umagen at tale om, og som netop var den, de gamle Græker, i Kraft af *Natur-Slægtskabet* med Guddommen, stolede paa.

330! *Delphi* holdtes de *Pythiske* Lege, som oprindelig var *Vædde-Sange*, hvortil siden kom *Strænge-Leg*; ved *Korinth* holdtes de *Isthmiske* og i *Argolis* de *Nemeiske* Lege, alle berømte fra Arilds-Tid, men paa den Tid, vi med *Kserxes* gjør Grækernes Bekjendtskab, var alle andre Lege fordunklede af de *Olympiske*, der ogsaa sikkert var ældre end *Iliaden*, da det var dem der gjorde *Elis* til "det hellige Land" som det kaldes af *Skjalden*. Det er allerede anmærket, at det var de *Olympiske* Leges Skyld, som holdtes i de samme Dage, at der blev fylket saa tyndt ved *Thermopylæ*, men det bør strax tilføies, at da *Kserxes* i den Anledning spurgde, hvad *Prisen* var, de ved *Olympia* kæmpede for, og fik til Svar "en Krands af *Olie-Kviste*," da udbrød den ædle *Perser Tigranes*: o, *Mardonius*, hvad har du gjort, at du udviklede os i Krig med Kæmper, som tage kun *Æren* i *Sold***Herod. VIII. 26.* Hermed er imidlertid ogsaa Alt sagt hvad der med Sandhed kan siges til de *Olympiske* Leges *Roes*, naar de betragtes i og for sig selv, medens der med *Føie* er Meget at udsætte paa den Heflighed, hvormed Grækerne lige fra *Perser-Tiden* sværmede for *Krandse*, der som oftest smykkede *Land-Løbere* og *Slags-Brødre*, med hvem ingen *Ædling* skulde ønske at have meer tilfælles end høist nødvendig. Det gik Grækerne hermed, som det gaaer alle poetiske Sværmere med den *Gienstand*, hvori de forelske sig, de begyndte med at overskatte *Vædde-Løbene* og *Styrke-Prøverne*, som et øiensynligt træffende Billede paa den stærke *Drift* og stadige *Kamp*, som *Aands-Kræfternes* heldige *Udvikling* kræver, men glemde saa efterhaanden *Sagen* over *Billedet* og omfavnede en *Sky* for *Here*.

Dette maa imidlertid ikke tages saaledes, som om Grækerne, selv ved de *Olympiske* Lege, over *Legems-Øvelserne* reent havde glemt *Sjæle-Kræfterne*, thi baade stod *Banen* dem a331ben, og det er høist rimeligt, hvad *Man* fortæller, at da *Herodot* oplæste *Endeel* af sin *Historie* ved de *Olympiske* Lege, blev *Tilhørerne* saa mange, at *Man* savnede *Tilskuere* paa *Rende-Banen*; men sandt og sørgeligt er det, at *Legems-Øvelserne*, istedenfor, som Grækerne havde smigret sig med, at forberede større *Ting*, snarere efterhaanden fortrængde alt *Andet* og blev omsider det *Eneste*, *Man* i *Grækenland* kunde rose sig af.

Hvilken *Vigtighed* de *Olympiske Seiers-Krandse* havde i alle baade *Europæiske* og *Asiatiske* Grækere *Øine*, derom vidner hvert *Blad* i deres *Historie*, men her maae vi især lægge *Mærke* til, at de paa dem grundede deres *Tids-Regning*, saa de tre *Aar*, hvori *Ingen* faldt, var kun som *Tilgift* til det, der ved *Sommer-Soelhverv* begyndte saa glædelig, og hele *Fir-Kløveret* kaldtes en *Olympiade*. Hvor tidlig *Man* begyndte ordenlig at optegne *Seier-Herrernes* *Navne* og derved grunde en fast og fælles *Tids-Regning*, er imidlertid uvist, thi *Herodot* regner i sin *Historie* slet ikke efter *Olympiader*, og den saakaldte "*Pariske Marmor-Krønike*" som dog gaaer til *Aar 91* efter *Alexanders* *Fødsel*, ikke heller, saa *Diodor* er nok den ældste *Historie-Skriver*, vi har, som tæller efter *Hæders-Krandsene*. Naar derfor de *Lærde* endog trættes om, i hvilket *Aar* af en *Olympiade* gamle *Ting* skedte, da er det kun til *Tids-Fordriv*, og vi maae nøies med at vide, at den første *Olympiade* falder i den første *Halvdeel* af det *Ottende* *Aarhundrede* f. Ch. eller 780-70.

Som det gik Grækerne med *Legems-Øvelserne*, gik det dem ogsaa med deres haandgribelige *Konst-Værker*, blandt hvilke det *Allerberømteste* ogsaa thronede som en *Zeus*, skabt af *Phidias*, midt i *Kredsen* for de *Olympiske* Lege; thi de skattede dem bestandig over deres *Værd* og endte med ganske at *forgude* dem. Vist nok var det saare naturligt, hos et *Hedning-Folk*, der levede i *Anskuelsen* 332af *Guddoms-Præget* i *Mennesket*, baade paa *Sjæl* og *Legeme*, at de udviklede *Legemets Færdigheder* og forskiønnede dets *Udseende* paa *Aandens* *Bekostning*, men det er derfor ikke mindre sørgeligt, at see det grove *Afguder* *indsmigre* sig hos de smagfulde Græker ved det blændende *Skin* af *Aand*, der kastede et glimrende *Slør* over dets *Vederstyggelighed*. *Meningerne* kan nemlig vel være deelte om, hvorvidt det grove *Afguder*, hvorved *Skabningen* aabenbar sættes over *Skaberen*, er *Synd* mod *Ham*, men der kan intet *Spørgs-Maal* være om, at det er en stor *Forsyndelse* mod *Menneske-Aanden*, der hævner sig rædsomt ved at lade dem synke i *Jorden*, som kaste sig i *Støvet* for deres egne *Hænders* *Gierninger*. Derfor er det heller intet *Under*, at Græker-Aanden sluttede sin *Bane* ved at stemple *Stenen* med sit skønne *Præg*, thi alle *Guder* maae nødvendig *studse* og blive som *forstenede*, naar *Stene* *forgudes*, og er der en *Aand* med i *Spillet*, da er den aabenbar paa sit *Yderste*, naar den gjør *Bauta-Stenen* til sin *Stat-Holder*. Saadanne *Bemærkninger* kaldes vist nok tit *sværmeriske* og *smagløse* *nuomstunder*, da *Man* atter synes at have *fortvivlet* om at række meer af *Aand* end "*Skinnet*" og *forguder* desaaarsag de smukke *Billed-Støtter* alt hvad *Man* kan; men hvem der heller vilde være en *lyslevende* *Hektor*, *Achil* eller *Odysseus*, end den *Olympiske* *Jupiters* *forgudede* *Støtte*, maa dog ligefuldt finde den *Tid*, da *Billed-Huggernes* *Værker* blive det *Guddommeligste* paa *Jorden*, ussel imod den, da *Iliader* og *Odysseer*, *Herodotske* *Muser*, *Æschyliske* *Dramer*, *Platonske* *Dialoger* og *Demosthenske* *Taler* yngle og begejstre. At endelig Grækerne, hvis høieste *Drift* det unægtelig var at kappes med *Guderne*, maatte afbryde dette store *Vædde-Løb*, naar deres *Guder* havde slaaet sig til *Ro* og stod som *ubevægelige* *Støtter*, i *Viraks-Duft* til *Øiens-Lyst*, 333det er en *Slutning*, der gjør sig selv og bekræftes kun alt for godt af den

følgende Historie.

Dog, at reise sig selv og kappes med Guderne, var for det *faldne* Menneske vist nok en Helte-Gierning, der langt oversteg hans Kræfter, og at oversee det, røbede en Hovmod, der maatte føre til et endnu dybere Fald, som Knæ-Faldet for Stenene øiensynlig var, og det havde lige fra Begyndelsen ahnet *Græker-Aanden*, at den vilde blive slaadet med Blindhed, som Sangeren Thamyris, der udfordrede Muserne til Vædde-Kamp; thi det var dens gamle Klage-Sang, at Guderne misundte og styrtede de Dødelige, naar de, berusede af Ære og Lykke, vovede at maale sig med dem. Det var derfor hverken Billedhugger-Konsten eller noget Enkelt, der hindrede Grækerne fra at naae det høie Maal, hvortil de stiledede, det var Lyden ved deres Bestræbelse i det Hele, og den deraf flydende Mangel paa Kraft til den største Helte-Gierning, som dog maa lykkes, før Mennesket kan blive Guderne liig: den at overvinde *sig selv*, og *Phidias* udførde kun, som Grækerne selv anmærkede, hvad alt *Homer* havde spaaet.

Ved dette store Navn maae vi endnu et Øieblik dvæle; thi vel hører *Iliaden*, ligesaavel som Platos "*Republik*" langt meer til *Kirkens* og *Skolens* end til *Statens* Historie, men *Steen-Giærderne* paa Aandens Ene-Mærker er en ny Opfindelse, som Oldtiden ikke vilde misunde os, og selv de *levende Hegn*, som opstod blandt Grækerne og gjør dem Ære, kiendte Man kun lidt til under den Trojanske Krig, da Alting endnu laae i *Fællesskab*. Det er, paa anden Dansk, at naar *Kirke*, *Stat* og *Skole* ei meer staae i levende Vexel-Virkning, da er det forstenede Former, som Aanden har forladt, og at fremforalt et Folks *Bibel* eller *Gude-Bog* samler Alt under Eet. At nu de Homeriske Digte var *Grækernes Bibel*, sees maaskee klarest deraf, at *Strabo* lægger dem til Grund for sin 334*Geographi*, men er dog allerede kiendeligt nok af den Rolle, de spille i *Herodots Historie*, og han har i Forbigaaende opbevaret os et Træk, der bedre end mange Ord give en levende Forestilling om deres politiske Vigtighed i Grækenland. Der var nemlig, fortæller han, omtrent i *Kyri* Dage, en Tyran i *Sikyon* paa Peloponnes, ved Navn *Klisthenes*, *Aristonyms* Søn, ingenlunde berygtet for Grumhed men høilig berømt for sin Stats-Klogskab, og for det mageløse Bryllup, han gjorde med sin Daatter *Agarista*, thi om den Brud var der tilgavns mange Beilere, som han et heelt Aar igiennem beværtede med Giæstebud og Ridder-Spil, for at prøve Gemytter, indtil hans Valg endelig faldt paa Alkmæoniden *Megakles*, der ved hende blev Fader til *Klisthenes* den Yngre, *Athenens* første berømte *Folke-Leder*. Samme *Klisthenes* den Ældre stoppede nemlig blandt Andet Munden paa *Rhapsoderne* med deres Vædde-Sange i *Sikyon*, for de *Homeriske Digtets* Skyld, som idelig berømme *Argos* og *Argiverne*, med hvem *Klisthenes* laae i Krig**Herod. V. 67. VI. 126.*

Medens vi derfor lade de Lærde tvistes om, enten *Prinds Paris* virkelig stjal *Dronning Helene* og skaffede derved Troja alle de Græske Konger paa Halsen, eller det kun er Digt altsammen, og atter om, enten Digtene kom hele til Verden eller i mange Stykker; tør vi nok antage med *Herodot*, at de *Homeriske Digte* var omtrent 400 Aar ældre end han**Herod. II. 53.*, og indsee grandt, at *Borgerne* i *Sikyon* allerede 600 Aar f. Ch. maae have nydt en skikkelig Opdragelse, siden det kunde mere dem saameget, at høre paa *Iliaden*, at den kloge Tyran var bange for Følgerne. Herved mindes vi tillige om, at enten *Iliaden* og *Odyseen* er af samme Forfatter eller ikke, og enten den ypperste Græske Digter hedde 335*Homer* eller *Melesigenes*, eller hvad, saa har den gamle Sanger om Heltene ved Troja og Farerne paa Havet ogsaa havt en *god Opdragelse*, og Andet for Øie til daglig Brug, end Barbarer og Nødde-Knækkere, saa det er ganske sikkert, at der over 900 Aar f. Ch. var et *Græsk Borgerligt Selskab*, med en Frihed og Glands, der maatte være Efterskinnet af en saadan straalende Helte-Tid, som Digtene besyngte. Paa den anden Side er det ogsaa klart, at hvor Man, som i *Sikyon*, taalde, at Tungen blev revet ud af Halsen paa *Homer*, der har Man dog meer blot moret sig over hans Skildringer, end glødet for det Liv, der avlede dem, saa det er naturligt, at *Sikyon* ingen Deel tog i de følgende store Begivenheder, men at derimod *Sparta*, hvis *Lovgiver* (*Lykurg*) skal have ført de Homeriske Digte til Grækenland, og *Athenen*, hvis *Tyran* (*Pisistrat*) først skal have ladet dem føre i Pennen, staae i Perser-Tiden som Græker-Aandens sidste Tilflugts-Steder, hvor den vel alt øiensynlig bar paa sin Hel-Sot, men gav dog endnu Livs-Tegn, der maae vække Beundring af dens ædle Art, og inderlig Deeltagelse i dens tunge Skæbne.

Førend vi imidlertid vende os til Betragtningen af den herlige Aands Døds-Kamp i *Sparta* og *Athenen*, maa det erindres, at, skiøndt vi ei kan gjøre saaledes Rede for hvad Grækerne, som hvad Ebræerne laande af Ægypterne, kan vi dog slet ikke tvivle om, det jo var temmelig betydeligt, saavel i Henseende til det grove som til det fine Handelag og Haand-Arbeide, hvori vi veed, Mesterskabet kiendelig er ældst ved Nilen. Paa et saa dant tidligt Laan henpegede da ogsaa de Græske Old-Sagn om de Ægyptiske Høvdinger: *Kekrops* og *Erechtheos* i *Attika* og *Danaos* i *Argolis*, hvortil vi vel tør føie *Minos* paa *Kreta*; thi baade var han den første berømte *Lov-Giver* blandt Grækerne og hans *Labyrinth* det ældste Konst-Værk som nævnes paa 336*Hellenisk* Grund, hvad nødvendig maa minde os om Ægypten, hvortil ogsaa efter den sidste Kamp *Kreta* blev kastet, som Opgield for Grækenland. Udvandring var vist nok ikke i Ægypternes Smag, men i *Hyrde-Kongernes* Dage maatte de bide i et suurt Æble, hvortil Udvandringen uidentvivil ogsaa hørde, da Tiden godt kan passe og Alt i Verden har havt en Aarsag, der kunde frembringe det.

At nu Grækerne, tilligemed *Septeret*, *Plov-Kieppen* og *Grund-Linierne* i Tegne-Konsten, har faaet endeel *Præste-Løgne* og *forgudede Ugle-Billeder* fra Ægypten, følger af sig selv, men *Aands-Føde* var ikke hvad de gamle Ægypter handlede med, saa om det end var andet end Snak, at *Homer* havde ligesaavel været i Ægypten som *Orpheus* og *Plato*, blev det dog lige vist, at Digter-Aanden hverken stammede derfra eller

vakdes deraf.

Derimod har *Phønicerne* sikkert havt store Fortjenester af Grækernes høiere Aands-Dannelse, vist nok ikke ved *Bogstav-Skriften*, hvormed Man før slaar Aanden ihjel end Man opliver den; men ved *Oraklet i Dodone* og hvad dermed staaer i Forbindelse. At dette *Orakel*, med sine *tre Norner: Promenia, Timarete og Nikandra*, var det *Ældste* i hele Grækenland, bevidner *Herodot*, og efter den Maade, hvorpaa Achil i Iliaden anraaber den *Pelasgiske Zeus*, som har sit Tempel i *Dodone*, maa Man slutte, han var af en høiere Orden end den *Olympiske* *Iliad XVI. 233-35.. Vel fortalde Præstinderne paa Stedet selv *Herodot*, at der var fløiet to sorte *Duer* ud fra *Thebe* i *Ægypten*, af hvilke den Ene kom did, satte sig paa en *Bøg* og befoel med menneskelig Røst at stifte et Orakel for Zeus, men *Ægypterne* pegede dog selv paa *Phønicerne* *Herod. 54-56., og forfølge vi Rækken af Grækenlands gamle Sangere, 337da fører den os, med *Orpheus* og *Linos* til *Thrakien*, hvor vi veed, *Phønicerne* fra *Taso* og *Samandraki* gik tidlig i Land og havde travlt, saa de var sikkert Vækkerne af de deilige Toner, hvorved Stenene dandsede til Byes og blev Mure omkring de frie, helleniske Borgere. Enten maa derfor det Dodoniske Orakel i *Epiros* ogsaa have været af Phønicisk Oprindelse, eller det staaer ene, som en *Ægyptisk Obelisk*, henkastet paa en fremmed Kyst til et Skumpel-Skud; thi vi finde intet Spor af *Ægyptisk Indflydelse* fra denne Kant. *Semiterne* i *Asien*, veed vi, var Slægtens store Propheter, og skiøndt de *Homeriske Digte* kom fra Lille-Asiens Kyst, besyngte de dog for hørøstet den Balkanske Halv-Øe, som de Græske Hertes og Sangeres Moder-Skiød, til at vi kunne giætte paa Andet, og der maa da sikkert tidlig være fløiet en prophetisk *Due* fra *Asien* til *Bøgen* ved *Dodone* og givet de høie Orakel-Svar, der gienlyde i de dybe og ligge til Grund for de søde Toner fra *Hellas*.